

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta (HE 107/ 2022)

Nuorisotutkimusseura ry
6.9.2022

Yleistä

- Hallituksen esitys on nuorisolain osittaisuudistus, jossa on kaksi keskeistä tavoitetta. Yhtäältä tavoitteena on täsmentää ”valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen, valtakunnallisten nuorisoalan osaamiskeskusten ja nuorisokeskusten valtionapukelpoiseksi hyväksymistä, vuosiavustusprosessia sekä avustuskäytäntöjen sujuvuutta ja läpinäkyvyyttä” sekä luoda harrastamisen Suomen mallille lakipohja.
- Nuorisotutkimusseura kiittää sitä, että Nuorisolakia on tarkasteltu, ja havaittu muutostarpeita, joihin myös reagoidaan. Lisäksi Suomen mallin ottaminen mukaan lainsäädäntöön on kannatettavaa. Koska harrastamisen tukeminen on ollut osa nuorisopolitiikan pitkää linjaa, on Nuorisolaki tähän luonteva väline.
- Nuorisotutkimusseura kiittää huolellista valmistelua. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että on tärkeitä arvioida ja luoda tietopohjaa erityisesti harrastamisen yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta.

Valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen valtionapukelpoisuus ja valtionavustuksen myöntäminen (1)

- Esityksen mukaan ”valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen avustuksen myöntämistä koskevia säännöksiä tulisi selkeyttää siten, että avustuskelpoisen toiminnan määrittelyssä keskeistä olisi toiminnan merkitys nuorisotyön ja -toiminnan kannalta”. Kriteeristöstä on pudotettu pois nykyisen nuorisolain (1235/2016) §17 määrittelemä yhteiskunnallinen vaikuttavuus, joka korvataan järjestön toiminnan laadulla ja vaikuttavuudella.
 - Nuorisotutkimusseura huomauttaa, että muutoksen myötä järjestöjen avustaminen suuntautuu enemmän nuorisotyöhön ja nuorisotoimintaan, ja vähemmän nuorisopolitiikkaan. Jälkimmäinen on nuorisolain määritelmän mukaan ” nuorten kasvu- ja elinolojen sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen parantamista”.
 - On perusteltua huomioida avustuksia myönnettäessä toiminnan merkitys nuorisotyön ja -toiminnan kannalta. Keskeinen kysymys on, miten ja mihin perustuvilla mittareilla tätä merkitystä arvioidaan. Kysymys koskee yhtäältä yhden yksittäisen järjestön toimintaa ja sen merkitystä ja toisaalta sitä, miten koko toimiala ja nuorten tilanteet kehittyvät pitkällä aikavälillä. Mikäli tällaiseen arviointiin perustuvaan avustuskelpoisuuden määrittelyyn siirrytään, on tärkeää suunnitella perusteet ja toteutustapa huolellisesti yhdessä nuorisoalan järjestöjen kanssa ja hyödyntää tutkittua tietoa sekä tutkimusosaamista.

Valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen valtionapukelpoisuus ja valtionavustuksen myöntäminen (2)

- Perusteena muutokselle on se, että valtakunnallisiksi nuorisojärjestöiksi hakeutuu liian suuri määrä järjestöjä. Tällöin rahoitus sirpaloituu liikaa. Kysymys herää, mitä tapahtuu niiden järjestöjen rahoitukselle, jotka eivät enää jatkossa voi tulla toiminta-alueensa takia avustetuksi valtakunnallisena. *Onkin tärkeää varmistaa rahoitusmalli, jolla myös tällaiset järjestöt voivat pysyä elinkelpoisina.*
 - Laajempänä kysymyksenä on, millainen visio kansalaisyhteiskunnan tukemisesta valtiolla on. Eri ministeriöiden rahoittamaa toimintaa tulisi tarkastella myös kokonaisuutena ja luoda puitteet sille, että kansalaisyhteiskunnalla on jatkossakin toimintaedellytykset.

Valtionavustuksen myöntäminen valtakunnalliselle nuorisoalan osaamiskeskukseksi

- Esityksessä täsmennetään osaamiskeskustoiminnan kriteerejä. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus poistetaan. Esityksen mukaan ”jatkossa painotettaisiin nykyistä enemmän osaamiskeskuksen esittämän suunnitelman vastaavuutta valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman osaamiskeskuspainopisteisiin sekä esitetyn suunnitelman toteuttamiskelpoisuutta”.
- Nuorisotutkimusseura pitää kannatettavana, että nuorisoalan osaamiskeskuksia ja niiden toimintaa kehitetään. Nuorisotutkimusseura huomauttaa, että osaamiskeskusjärjestelmän vaikuttavuutta toimialalla tulisi arvioida luotettavasti vähintäänkin hallituskausittain.

Harrastamisen Suomen malli (1)

- Esityksessä todetaan, että ”Harrastamisen Suomen mallissa päätavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen” ja ”sen tarkoituksena on mahdollistaa *jokaiselle lapselle ja nuorelle* mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä”. [Kursiivi lisätty.]
 - Tämän tavoitteen ja tarkoituksen edistämisessä on keskeistä niin toteutusmallissa kuin valtionavustusten myöntämisperusteissa huomioida tasa-arvo siinä, miten lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus aidosti löytää maksuton harrastus, joka on heille mieluisa. Kysymys on myös alueellinen, sillä esimerkiksi mahdollisuudet harrastaa kulttuuria vaihtelevat suuresti eri asuinalueilla Suomessa (Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021, 44–45).
 - Toisaalta jotta varmistetaan, että harrastukset ovat nuorille mielekkäitä, on keskeistä kuulla nuorten toiveita, antaa nuorille mahdollisuus itse vaikuttaa tarjolla oleviin harrastuksiin ja niiden toteutustapaan. Tässä on syytä kiinnittää huomiota myös moninaisista syistä erityistä tukea tarvitseviin lapsiin ja nuoriin. Nuorisotutkimusseura huomauttaa, että § 12 a mukainen yleinen kuulemisvelvoite ei välttämättä ohjaa toimintaa juuri niihin lapsiin ja nuoriin, jotka jäävät harrastusten ulkopuolelle.
 - Kuten esitys itsekin toteaa, peruskouluikäisiin kohdentuva harrastamisen Suomen malli ei tavoita jokaista nuorta. Jatkossa on kehitettävä myös muiden alle 18-vuotiaiden sekä nuorten aikuisten harrastustoiminnan tukea.
 - Huomio kuitenkin kiinnittyy siihen, ettei Harrastamisen Suomen mallin mukaista nuorten harrastustoimintaa koskevat uudet säännökset ole kunnille velvoittavia, vaan kyse olisi kunnalle vapaaehtoisesta tehtävästä. Valinta on talouden näkökulmasta hyvinkin perusteltu. On kuitenkin hyvä huomata, että tästä seurauksena saattaa olla nykyistäkin suuremmat alueelliset erot nuorten harrastusmahdollisuuksissa ja myös harrastusten hyvinvointivaikutuksissa.

Harrastamisen Suomen malli (2)

- Esityksessä ehdotetaan, että nuorisolakiin lisätään uudet säännökset Harrastamisen Suomen mallin mukaisesta nuorten harrastustoiminnasta sekä sen toteuttamiseen tarkoitetun valtionavustuksen myöntämisestä. Tämä on perusteltua.
- Harrastamisen Suomen mallin mukaisen nuorten harrastustoiminnan vakiinnuttamisella on myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten elämään, erityisesti mikäli siinä huomioidaan nimenomaan lasten ja nuorten tarpeet ja toiveet sekä eri ikäisten, eri taustaisten ja eri asuinalueilla asuvien nuorten erilaiset mahdollisuudet osallistua harrastuksiin.
- Jotta Harrastamisen Suomen mallilla on myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten elämään ja hyvinvointiin, on tärkeää kiinnittää huomiota mallin toteuttamisen laatuun. Tähän liittyen tulee mallin toteuttamista tutkia järjestelmällisesti ja tutkittua tietoa hyödyntää mallin edelleen kehittämisessä.
- Koska kyse on melko uudesta, melko paljon valtion ja kuntien resursseja vaativasta ja edelleen kehittyvästä toimintamallista, keskeistä on, että toiminnasta ja sen vaikuttavuudesta tehdään jatkuvaa, säännöllistä tutkimusta, johon myös allokoidaan riittävät resurssit. Nuorisotutkimusseura huomauttaa, että Suomen mallia koskeva tietopohja on tällä hetkellä kapea, sillä mallia ei ole vielä olla tutkittu tai siitä ei ole toteutettu laajamittaista ulkopuolista arviointia. Tämän takia on vielä hankala arvioida, vastaako malli siihen, että niillä lapsilla ja nuorella, jotka eivät hakeudu harrastusten piiriin, on todellinen mahdollisuus harrastaa. Tuleekin kriittisesti seurata, voidaanko esimerkiksi koulukuljetukset järjestää siten, että mallin mukaan on mahdollista harrastaa.

Nuorisotutkimusverkosto

on Nuorisotutkimusseuran alaisuudessa toimiva tutkimusinstituutti, jossa työskentelee vuosittain n. 15-20 tutkijaa. Tavoitteena on akateemisesti korkeatasoisen ja yhteiskunnallisesti relevantin tutkimustiedon tuottaminen.

Tutkimusteemoja: Sukupolvisuhteet, Elämänkulku, Siirtymät

Demokratia, Yhdenvertaisuus, Eriarvoisuus

Nuorisotyö, Nuorten palvelut, Nuorten toiminta

Toistuvia tiedonkeruita: Nuorisobarometri (yhteistyössä Valtion Nuorisoneuvoston kanssa), Elinolot-vuosikirja, Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus. Teemat vaihtuvat.

Keväällä 2022 ilmestynyt Nuorisobarometri 2021 käsittelee nuorten ympäristönäkemyksiä.

Ajankohtaista: nuorten kokemukset korona-aikana: Poikkeusolot-kirjoitussarja. Pohjautuu neljään vuosina 2020-21 toteutettuun tiedonkeruuseen. Vuoden 2022 syksyllä toteutetaan vielä yksi seurantakysely, johon sisällytetään myös muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen liittyviä kysymyksiä.